

האזריך

להפסקת חוצפות של ילדים ובני נוער

מאת:

הרב יחיאל פליסקין

מומחה לנוער מתבגר/מתמודד

המדריך להפסקת חוצפות של ילדים ובני נוער

נכתב בס"ד ע"י הרב יחיאל פליסקין
יועץ חינוכי, מומחה לנוער מתבגר/מתמודד
מחבר ספר "שתולים בבית השם"

כל הזכויות שמורות
חוברת זו נועדה לשימושכם האישי בלבד
אם ברצונכם לשתף ידידים ובני משפחה
נא להפנות אותם לדוא"ל ymp803@gmail.com
ונשמח לשלוח להם את החוברת

התוכן

- מבוא.....4
- א. אז איך עוצרים את החוצפות?.....6
- ב. כאשר המשמעת נקיה - היא גם יעילה.....10
- ג. כשאדם כועס, הוא הופך לגירסה הטיפשה של עצמו.....12
- ד. עכשיו נעמיק פנימה: מהו הגורם העמוק לכעס שלנו?.....15
- ה. סיפור לסיום.....17

מבוא

אנו נמצאים בדור של 'חוצפא יסג'י', וכמעט כל הורה מרגיש זאת על בשרו, בדיבורי חוצפה או חוסר דרך ארץ מצד הילדים. אבל יש לי בשורה טובה: **יש מה לעשות!** אם נרכוש כלים נכונים, נוכל לעצור ולמנוע את החוצפות של הילדים, כמעט לחלוטין.

מה נכלל בגדר חוצפה?

למעשה, הרבה מן הדיבורים של ילדינו אלינו, הם בגדר חוצפה, שהרי "הוקש כבוד אב ואם ומוראם לכבוד המקום", והעקרון הזה קיים ומחייב עד ימינו. אי לכך, כל דיבור שאינו מספיק מכובד מבחינת התוכן שלו, או אפילו מבחינת הטון והמנגינה, או המסר שהוא משדר, או שהוא מלווה בהבעה או תנועת יד לא מכובדת - בהחלט נכללים בהגדרה של חוצפה. ואם יש לכם ספק? ההמלצה שלי היא: לכו לחומרא! כך אולי נתקרב לעיקר הדין...

כלפי אלו מילדינו הדברים אמורים?

ובכן, אנחנו הולכים לדרוש **מכל ילדינו כולם** לדבר אלינו בדרך ארץ. בין אם מדובר בבן, או בבת. בין אם מדובר בזאטוט בן 3, ובין אם מדובר בבחור מבוגר בן 25. בין אם מדובר בילד צדיק ומתמיד, ובין אם מדובר בנער מתמודד במצבים הכי קשים.

גם אם הילד עייף, מתוסכל, או לא חש בטוב – עדיין הדרישה בעינה עומדת.

בקיצור: הדרישה לדיבור בדרך ארץ, צריכה להיות מופנית לכל הילדים, בכל המצבים.
(אם כי יש לציין ביושר, שככל שהנתונים הפרטיים של הילד יותר קשים, נקבל תוצאות פחות גבוהות, אבל הדרישה צריכה להיות מופנה לכולם בשווה).

ומה עם ירידת הדורות?

אז נכון, יש ירידת הדורות, אין ספק שבדורות קודמים היתה יותר יראת כבוד כלפי ההורים. ההורים לא היו צריכים 'לדרוש' דיבור מכובד, כי הילדים דיברו כך באופן טבעי. את זה, יתכן שאין דרך לשחזר.
אבל הנסיון לימד אותנו, שגם בדורנו על כל תחלואיו, נושא הדיבור בדרך ארץ הוא בידי ההורים! אם הם ידרשו זאת בצורה נכונה - הם גם יקבלו.

קריאה נעימה ומועילה!

בידידות,

יחיאל פליסקין

אז איך עוצרים את החוצפות?

הדרך למנוע את החוצפות היא פשוטה, יחסית.

בכל פעם שאחד מילדינו מדבר אלינו בחוסר דרך ארץ, מומלץ שנפסיק את עיסוקינו או שיחתנו למספר שניות, נביט בפני הילד בפנים רציניות, ונאמר בטון ברור (אך לא בכעס): "סליחה, אני לא מסכים שתדבר אלי ככה!". או: "בבית שלנו לא מדברים כך לאבא/לאמא". או כל נוסח דומה.

לאחר המשפט הקצר הזה, כדאי להמשיך ולהביט בו עוד מספר שניות, כדי להמחיש שאנחנו ממש ממש רציניים בכוונתנו. וזהו.

הסתיים האירוע להפעם.

ומה עושים אם למחרת הילד מתחצף שוב?

ובכן, אם הילד מתחצף שוב (יותר נכון: **כאשר** הילד מתחצף שוב) לא מאבדים את העשתונות, אלא חוזרים שוב על אותה תגובה!

ומה עושים אם הילד מבקש משהו בשפה לא ראויה?

אם הילד מבקש משהו בשפה לא ראויה, זה גם נכלל בגדר של חוצפה. למשל, אם הוא אומר: "אמא, אני רעב! תכיני לי אוכל!!". או: "אבא, תביא לי כבר את הרב-קו, בגללך אני מאחר את האוטובוס!", **אסור בשום אופן** למלא את בקשתו. שהרי אם נמלא את בקשתו, אנחנו בעצם משדרים לו שהשפה החצופה שלו היא תקינה.

ומה יקרה אם הילד יישאר רעב? אז הוא יישאר רעב. ומה יקרה אם הוא יפסיד את האוטובוס? אז הוא יפסיד את האוטובוס. זה צריך להיות עקרון ברזל בכל בית יהודי: **אנחנו לא נענים לדיבור שאינו מכובד, יהיה המחיר אשר יהיה.** למעשה, במצב כזה יש כמה אפשרויות לתגובה:

- (1) אפשר להגיד לו: "נא לבקש שוב בשפה ראויה". ואז אם הוא יבקש בשפה ראויה - הוא יקבל. אם לא - **אסור** לתת לו את מה שהוא ביקש.
- (2) אפשר להגיב לו כדלעיל: "סליחה, לא מדברים אלי ככה".
- (3) ואפשר פשוט - להתעלם. למה להתעלם? משום שאנו רוצים להעביר לילד מסר מאד חד משמעי: השפה הזו של חוצפות - היא בכלל לא שפה קבילה בבית שלנו. זה כאילו דיברת בסינית. אנחנו פשוט לא מכירים את השפה הזו, ולא דוברים אותה כלל (ואין לחשוש שהילד לא יבין מדוע התעלמנו, הילדים פקחים ותופסים מצוין).

זהו הבסיס למניעת החוצפות. וככל שתנהגו כן בעקביות ולאורך זמן, תוכלו להבחין למרבה הפלא כי מפלס החוצפות יורד, ויורד ויורד...

מדוע זה עובד?

ההסבר פשוט:

הילדים שלנו, כמו כל אדם נורמלי, קולטים מהר מאד באיזו שפה יש לדבר עם כל אחד: יש שפה אחת לדיבור עם המנהל, ויש שפה אחרת לדיבור עם מדריך טיולים, ויש שפה אחרת לדיבור עם תינוקות, וכן הלאה.

אם אנחנו משדרים לילד בעקביות שהשפה הזו לא "עוברת" בבית שלנו כלל, והילד נתקל ב'קיר אטום' כל פעם שהוא מתחצף, הוא קולט מצוין איזו שפה יש לדבר כאן.

מתי עדיף לא להגיב בשעת מעשה

ישנם מקרים (בערך 20 אחוז מסך המקרים), בהם אם ננסה לבלום את הילד מלהתחצף בשעת מעשה - הוא לא יבלום, אלא להיפך, יתחצף יותר, ומכאן עלול להתפתח בלאגן שלם. זה קורה בעיקר בגילאי ההתבגרות, בעיצומו של מרד נעורים, או כשהילד עקשן מטבעו.

במקרים כאלו, עדיף לשתוק בשעת מעשה, ולהגיב לילד **כשעה-שעתיים לאחר האירוע**. יש לקרוא לו מבלי שאחרים ישמעו, ולומר: "מה שדיברת אלי כך וכך, רציתי להגיד לך שאני לא מוכן שתדבר אלי כך". אם תנסו את זה אפילו פעם אחת, תווכחו לראות בעוצמה שיש לטכניקה הזו.

מי אמור לעשות את כל זה?

יש כמה אפשרויות: אפשר שההורה יעמוד על כבוד עצמו. אפשר ואפילו רצוי שהאבא יגן על כבודה של האמא, וכן האמא על כבודו של האבא. ואפשר גם - בעיקר במקרים שהילד מתקשה לקבל מרות - ששני ההורים יחד יבצעו את המשמעת מול הילד.

ויש גם אפשרות שלישית – גם וגם

ישנם מקרים, בהם מומלץ להשתמש בשתי הטכניקות הקודמות גם יחד. כלומר, **גם** להגיב מיידית בתגובת חסימה, כמו: "אני לא מוכן שתדבר אלי

בצורה כזו", וגם לפנות אל הילד שוב לאחר מעשה, ולהזכיר לו שוב שאינכם מסכימים שהוא ידבר כפי שהוא דיבר.

מתי מתאים להשתמש בתגובה המשולבת?

כאשר מדובר בילד שאצלו תופעת החוצפות קשה מהרגיל, כך שלא מספיק להגיב בשעת מעשה.

אך מאידך, זה לא יתאים לילד חצוף מאד, שתגובה בשעת מעשה עלולה להצית אותו ולחולל מריבה שלמה.

בקיצור: הפעילו שיקול דעת.

האם נכון לדרוש מהילד לבקש סליחה?

ישנם הורים הדורשים מילד שהתחצף לבקש סליחה, ויש כאלו שאף ירחיקו לכת ו'יחרימו' את הילד עד שהוא יבקש סליחה.

לדעתי, הדרישה הזאת בדרך כלל מיותרת.

עצם העובדה שהבענו התנגדות לדיבור החצוף, הוא תגובה מספיקה וראויה. לעומת זאת כאשר הילד מבקש סליחה באופן מאולץ וליבו בל עמו, אין בכך הרבה תועלת. (לפעמים הוא יבקש סליחה בצורה כל כך לא מכבדת, שהוא יצטרך גם לבקש סליחה על הסליחה, וזה לא ייגמר...).

ובעיקר כשמדובר במתבגרים מאתגרים, שם זה כבר ממש עלול להסתבך. היו מקרים שהאבא החרימ את הבן עד שהוא יבקש סליחה, ועברה שנה שלמה בה הם לא דיברו זה עם זה, כי הילד לא ביקש סליחה, והאבא לא ידע איך לרדת מהעץ...

כאשר המשמעת נקיה – היא גם יעילה!

כדי שהחינוך להימנעות מחוצפות יצליח, צריך שהמשמעת תהיה נקיה ועניינית, ככל האפשר.

זה אומר להשתדל (עד כמה שאפשר, אחרי הכל אנחנו רק בני אדם...) לא לכעוס, לא להרים קול, לא להגיב בצורה לחוצה או עצבנית, ולהישאר נינוחים ככל שנוכל.

זה בוודאי לא יהיה מושלם, כי לכל הורה יש בתוכו גם מידות לא טובות, אבל ככל שנצליח להפיק משמעת יותר נקייה - כך הילד יציית יותר בעז"ה. ואף כי במבט שטחי נדמה, כי אם נצחק, נאיים או נעניש, נצבור בכך יותר כח. אך במבט יותר עמוק, העוצמה האמיתית של המשמעת היא דווקא כשמבצעים אותה מתוך רגיעה.

כעס וצעקות בעצם מורידים מהסמכות של ההורה, כי זה אומר שהוא לא מספיק מאמין בכח הפנימי שיש לדיבור הסמכותי שלו.

בעולם המשמעת האמיתי, דוקא דיבור שקט ונינוח משדר עוצמה הרבה יותר גדולה. הוא משדר ש'אני לא צריך להילחץ, לריב או להרים את הקול, כי אני משוכנע שגם ככה יקשיבו לי!'.
יש פתגם שאומר: מי שמחזיק אקדח ביד, אינו צריך לצעוק. וזה גם נכון

בכיוון ההפוך: כשהורה אינו צועק, הוא משדר לילד שיש לו איזה אקדח ביד, עובדה שהוא לא צריך לכעוס. ואז תורו של הילד להכנס ללחץ... ומהו

ה'אקדח'? השימוש הנכון בסמכות ההורית. שלמעשה, כוחו חזק יותר מכל נשק פיזי שהוא.

ישאלו ההורים: אבל כלפי הילדים שלי השקט אינו משדר עוצמה, אלא להיפך? התשובה היא: כי אנו ההורים איבדנו את תחושת המשמעת, ולכן נוצר המצב הזה. עכשיו הזמן להחזיר את הגלגל אחורנית, ולאמץ לנו את התחושה הפנימית של הסמכות ההורית, שתתבטא על ידי דיבור שקט ובטוח.

בנוסף לכך, פניה שקטה משדרת כבוד לילד, וגורמת לו רצון להיענות, כי היא מכילה מינימום של נימת ביקורת, ועל כן היא ממעטת את הריאקציה הנגדית. וכמו שאמרו בגמרא (שבת לד, א) 'צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה'.

כשאדם כועס, הוא הופך לגירסה הטיפשה של עצמו

כתב הארחות צדיקים (שער הכעס): "ואתה רואה בני אדם, כשהם כועסים ומחזיקים בכעסם, אינם משימים לבם על מה שעושים, ועושים הרבה ענינים בכעסם מה שלא היו עושים בלא הכעס, **כי הכעס מוציא שכלו של אדם מקרבו**".

כיצד מוציא הכעס את שכלו של האדם מקרבו? ובכן, על פי המדע, מדובר דווקא במנגנון חיובי שנועד במקור להגן עלינו מפני סכנות, והוא מכונה 'תגובת הילחם או ברח':

כאשר אדם מזהה סכנה מיידית, למשל נתקל בחיית טרף באמצע היער, אזי המח שלו מפריש סדרה של חומרים כימיים (אדרנלין, קורטיזול, ועוד), שמפעילים פעולה כפולה:

מצד אחד – הם מעוררים את גזע המח, האחראי על התגובות המיידיות והדחופות של האדם, על מנת 'להילחם' או 'לברוח'.

ומצד שני – הם מכבים את קליפת המח הקדם-מצחית, האחראית על חשיבה לעומק ולטווח ארוך, כדי שהמחשבות העמוקות לא יפריעו לאדם במלאכת ההתגוננות הדחופה.

זה מה שקורה לנו - בזעיר אנפין - כאשר אנחנו כועסים!
המח שלנו מזהה את הילד שמכעיס אותנו כגורם מסוכן (את מי הוא מסכן?
את שלוות הנפש שלנו, את המצב הרוחני של הבית, או את הכבוד שלנו),

ואז המח מגיב כפי שהוא מגיב למול חיית טרף מסוכנת:

מכבה את החלק במח שחושב לעומק ולטווח ארוך, **ומעורר**

אותנו לפעולה מיידית של מלחמה בילד (לאו דוקא פיזית, אפשר גם מילולית) או בריחה (טריקת דלת, להפסיק לדבר עם הילד).

במצב כזה, בו המח שלנו פועל על מנגנון הישרדות בלבד, החשיבה שלנו נעשית רדודה וילדותית, ואנחנו עלולים לעשות טעויות מבישות ממש.

כל זה נכלל במשפט קצר של חז"ל: כל הכועס, אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו!!! (גמרא פסחים טו, ב).

אמור מעתה: עצם העובדה שהורה נשאר רגוע - עושה אותו יותר חכם מול כל סיטואציה שתקרה. כי גם אם לא יודעים מה לעשות, חצי מהפתרון הוא להשאר רגועים, כך אנחנו משאירים את השכל שלנו פעיל ותואם לגילנו...

אז זכרו: הורה רגוע = הורה חכם!

ומה עושים כאשר 'הר הגעש' של הכעס עומד להתפרץ?

כתב בספר חסידים, לרבי יהודה החסיד: אל תבהל ברוחך לכעוס (קהלת ז, ט) איש חסיד ציוה לבנו בפטירתו, כשם שכיבדתני בחייך כך תכבדני לאחר מותי וקיים מצוותי ותלין כעסך לילה אחת ועצור ברוחך **שלא תדבר כלל בשעת הכעס** (ספר חסידים סי' פג).

כשכועסים – לא מחנכים! ההורה פטור אז ממצות חינוך. ולא ישלה את עצמו שהוא 'חייב' לחנך, כי במצב של כעס אין זה חינוך כלל.

וכפי שסיפר הגאון רבי חיים הלוי ואזנר זצ"ל, בן ה'שבט הלווי': הכרנו יהודי בעל בית חרושת שהיה אומר לילד: "מגיע לך עונש, אבל יש לך מזל שאני

בכעס... לכן לא אענישך עכשיו!". כך הבן רואה שהאב רגוע ואינו מעניש בשל כעס, אלא רק על מנת לתקנו (סברי מרנן - חינוך, עמ' רמח).

עכשיו נעמיק פנימה: מהו הגורם העמוק לכעס שלנו?

במציאות, כאשר אנו עומדים מול ילד שמתחצף אלינו, בדרך כלל אנו נרגיש מגוון של רגשות שליליים, כגון: רגשות אשם, השפלה, תחושת כשלון, איבוד בטחון עצמי, יאוש, תחושת אובדן שליטה, כעס, רצון לנצח את הילד, ועוד... אבל, כשאנו מוצפים ברגשות שליליים, אנחנו משדרים אותם מיידית לילד, וגם מגיבים כלפיו בצורה לא נכונה.

אחת הסיבות העיקריות לתסכול שלנו, היא המחשבה ש"הילד לא היה אמור להתחצף". כלומר, קרה בבית שלנו משהו שלא היה אמור לקרות. האמנם?

הפסוק אומר: **וְעִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד (איוב יא, יב).**

ה' ברא אנשים עם פגמים, כדי שהם יוכלו להשלים את עצמם ברוחניות ועל זה לקבל שכר. ובגילאים הצעירים, אנחנו ההורים מסייעים לילד לתקן את מידותיו, בין השאר על ידי משמעת. תהליך הנחלת המשמעת הוא תהליך מתמשך, שבו אנחנו מעבירים את הילד מנקודה א' לנקודה ב'.
הוא אומר: התהליך המתמשך של הנחלת המשמעת, זאת לא טעות, זה לא בדיעבד! כך בדיוק זה אמור להיות. ילד (גם בגיל 18) אמור להתנהג כמו ילד, ואנחנו אמורים לחנך אותו עם הרבה אהבה וסבלנות.

כפי שאומר החזון איש: ואין מקום להאשים את השובבים כי הלא עיר פרא אדם יולד, ועלינו להשתדל בזה בכל מחיר (החזו"א קובץ אגרות ח"א אגרת פא).

ובכן, בפעם הבאה שעולה בכם המחשבה "זה לא נורמלי שהוא מדבר אלינו ככה!", אמרו לעצמכם: "זה כן נורמלי, וזה קורה גם להורים הכי טובים".

הנה עוד כמה מחשבות חיוביות שיסייעו לנו במשימה:

- **זאת לא מציאות שלילית, זהו אתגר!**
- **מותר שתהיה לילד התמודדות פנימית מול ההוראות שלי.**
- **אני הורה מצוין ואני חזק גם כאשר הילד עדיין לא מציית!**
- **בע"ה על ידי דרישה עקבית - נבנה אצלו בהדרגה את מידת הדרך ארץ.**

סיפור לסיום

לפני כעשר שנים, זכיתי ללמוד הלכות כיבוד אב ואם בעיון, ונחרדתי לגלות כי רוב הילדים עוברים באופן קבוע על האיסור של 'לא יסתור את דברי אביו ואמו'. כלומר, כל פעם שילד אומר הפוך מהוריו, הוא בעצם עובר על לאו דאורייתא.

מאז, הנהגתי בביתי, שכל פעם שילד רוצה להגיד הפוך מההורה, הוא צריך להגיד זאת עם הסתייגות. וכך זה היה נשמע:

אבא: "איזה חם היום בחוץ, 31 מעלות!"

ילד: "לא נכון, 29 מעלות".

אבא: "אצלנו בבית לא אומרים לאבא 'לא נכון', תגיד: 'אולי זה 29 מעלות'".

ילד: "אבל בדקתי, וזה 29 מעלות".

אבא: "יתכן שאתה צודק, אבל בכל מקרה לאבא ולאמא אומרים: 'אולי'".

ילד (בנימה של חוסר חשק): "טוב, אז אולי זה 29 מעלות".

ובכן, מה היו התוצאות? בתחילה היה לילדים קשה לקבל זאת, בפרט ש'כל העולם' לא מקפיד על זה. אך אנחנו המשכנו בדרישה הזו בעקביות, עד שברוך ה' הגענו למצב מבורך, שברוב הפעמים הילדים כבר מאומנים לומר: "אולי".

וכך זה נשמע:

אמא: "במתכון הזה צריך 2 כפיות סוכר".

בת (בטון של כבוד): "אבל אמא, קראתי הרגע את המתכון ואולי כתוב שם 3 כפיות".

אמא: "תודה על התיקון, אבדוק שוב".

כאשר שאלתי את מורי ורבי הגאון רבי מרדכי גולדשטיין שליט"א בענין, השיב לי שודאי כך היא ההלכה, שאסור לילד לומר הפוך מהוריו בכל נושא שהוא, אלא שהוסיף שיתכן שלהגיד 'אולי' זה מדי קשה לילד, והוא יכול גם להגיד: "נדמה לי שזה כך וכך". או: לכאורה זה כך וכך".

אז כן,

אנחנו הולכים לעצור את ירידת הדורות בנושא החוצפות,

ומה שנדרוש – זה בעז"ה מה שנקבל!

